

Represija nad braniteljicama/braniteljima ljudskih prava

Septembar 2018. – Decembar 2018.

Dosije br. 13

Žene u crnom su aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene različite generacijske i etničke pripadnosti, obrazovnog nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova i seksualnih izbora. Žene u crnom su osnovane 9. oktobra 1991. u Beogradu.

Od početka rada Žena u crnom (1991.) suočavaju se sa raznim vidovima represije, kako do strane državnih tako i nedržavnih aktera.

Usled eskalacije represije nad aktivistkinjama i aktivistima Žena u crnom početkom 2014. godine, Žene u crnom su počele sa sastavljanjem Dosijea koji se na analitičan i sistematičan način bave napadima na aktivistkinje/aktiviste. Dosije br. 13 se bavi dešavanjima u periodu od septembra 2018. do decembra 2018.

U prvom delu ovog dosijea bavićemo se aktuelnim napadima, kao i razvojem situacije povodom prethodnih napada u navedenom periodu. U drugom delu ćemo se osvrnuti na aktuelni politički i društveni kontekst u Srbiji.

Slučaj Valjevo – odbacivanje ustavne žalbe od strane Ustavnog suda

Zbog postupanja pravosudnih organa Republike Srbije u slučaju napada na aktivistkinje i aktiviste Žena u crnom 08. 07. 2014. u Valjevu, i to Višeg javnog tužilaštva u Valjevu, Višeg suda u Valjevu i Apelacionog suda, kojima su povređena ustavom zagarantovana prava oštećenih na jednaku zakonsku zaštitu bez diskriminacije iz člana 21. Ustava Republike Srbije, kao i pravo na jednaku zaštitu prava pred sudovima i drugim državnim organima iz člana 36. Ustava Republike Srbije, Žene u crnom su 23. 06. 2017. uputile ustavnu žalbu Ustavnom sudu Republike Srbije.¹

Ustavni sud je Rešenjem od 17. 09. 2018.² odbacio ustavnu žalbu. U obrazloženju se navodi da je Ustavni sud, "uvidom u osporene akte, utvrdio da oni sadrže detaljno i jasno obrazloženje, zasnovano na ustavno-pravno prihvatljivom tumačenju prava". Kako dalje stoji u obrazloženju, Ustavni sud smatra da nije došlo do povrede bilo kog prava podnosioca žalbe, te u tom smislu nema ni diskriminacije. Po mišljenju Ustavnog suda podnosiocima žalbe je omogućen pristup pravosudnim organima i pružena jednaka zakonska zaštita.

Ovom odlukom Ustavnog suda su iscrpljene sve pravne mogućnosti u Republici Srbiji, te će Žene u crnom povodom ovog slučaja uputiti predstavku Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

1 Ustavna žalba od 23. 06. 2017.

2 Rešenje Ustavnog suda od 17. 09. 2018.

Slučaj Informer – odbijena žalba Žena u crnom

U postupku koji se vodio protiv vlasnika, glavnog i odgovornog urednika Informera, Dragana Vučićevića po tužbi Žena u crnom, Viši sud u Beogradu je 08. 03. 2018. doneo presudu kojom se odbija tužbeni zahtev kao neosnovan.³ Iz konfuznog obrazloženja presude sudije Slobodana Keranovića, nisu jasni razlozi odbijanja tužbenog zahteva. Iako je sud utvrdio da se radi o neistinitim informacijama, koje su imale za cilj da naruše ugled tužioca i "da u društvu stvore netoleranciju prema ovom udruženju i njegovim aktivistima, podstiču na izazivanje prezira, osude okoline, neprijateljstva i nasilja prema ovoj grupi...", pogrešno i usko tumačeći odredbe zakona sudija Keranović je odbio tužbeni zahtev kao neosnovan. Dana 04. 04. 2018. uložena je žalba na ovu odluku i to zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava.⁴

Apelacioni sud je Presudom od 18. 10. 2018.⁵ odbio žalbu Žena u crnom i potvrdio odluku Višeg suda.

Žene u crnom su povodom ovog slučaja podnale Ustavnu žalbu 29. 10. 2018.

Preteće poruke na vratima Žena u crnom

U noći **22./23. februara 2018.**, pripadnici ultradesničarske organizacije "Zavetnici" su izlepili prostorije više NVO plakativima na kojima je pisalo: Strani agenti – zatvoreno od 4. marta – Zavetnici i Zatvoreno od 4. marta – Zavetnici.⁶ Ulazna vrata kancelarije Žena u crnom su takođe bila izlepljena ovim plakativima. Policija je došla i izvršila uviđaj. Na zahtev policije, Žene u crnom su 05. 03. 2018. dostavile snimak sa sigurnosne kamere na kojem se vide dve osobe koje su lepile preteće poruke. Dopisom od 04. 12. 2018. smo ponovo tražili od PU Beograd, da nas obaveste o preduzetim radnjama na otkrivanju počinioca.⁷

U dopisu od 16. 12. 2018. , Policijska stanica Savski venac nas je obavestila da "dosadašnjim operativnim radom nisu identifikovali izvršioce krivičnog dela, kao i da i dalje rade na rasvetljavanju istog".⁸

Ovaj odgovor je istovetan odgovoru koji smo dobili i prethodni put. U navedenom dopisu, iako smo to tražili, nije navedeno koje su radnje preduzete. Napominjemo da je od izvršenja krivičnog dela prošlo 10 meseci.

3 Presuda Višeg suda u Beogradu 472/16 od 08. 03. 2018.

4 Žalba na Presudu Višeg suda u Beogradu 472/16 od 04. 04. 2018.

5 Presuda Apelacionog suda od 18. 10. 2018.

6 <http://rs.n1info.com/a366756/Bg-Izbiori/Zavetnici-ponovo-lepili-plakate-na-Kucu-ljudskih-prava.html>

7 Dopis od 04. 12. 2018.

8 PU Savski venac - Dopis od 16. 12. 2018.

Prekid projekcije filma "Kosovo Gezuar/Nazdravlje"

Dana **29. 03. 2018.** u Domu omladine u Beogradu, u okviru "Martovskog festivala dokumentarnog filma", održavala se projekcija filma "Kosovo Gezuar/Nazdravlje", koji govori o prijateljstvu Albanaca i Srba na Kosovu. Projekciji filma je prisustvovalo i više aktivistkinja/a Žena u crnom. Nakon početka projekcije više osoba, članova organizacije "Zavetnici" je ušlo u salu i ispred bioskopskog platna stala i razvila svoje plakate i banere, te vikom i pretnjama ometala i sprečavala gledaoce da gledaju film. Nakon nekoliko minuta, došla je policija, te su ove osobe napustile salu.⁹ U trenutku kada se ovo dešavalo, prijateljici od aktiviste Žena u crnom T. P. je pozlilo od stresa, te je ona u pratnji T. P. napustila salu. Grupa lica koji su očigledno bili deo grupe koja je učestvovala u prekidu projekcije je ispred Doma omladine pretila i vređala T. P.¹⁰

Žene u crnom su povodom ovog događaja 13. 04. 2018. podnele prekršajnu prijavu protiv dve osobe koje su identifikovane kao članovi rukovodstva organizacije "Zavetnici", kao i više drugih N. N. osoba koje su učestvovala u ovom događaju.¹¹ Takođe na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, uputili smo 13. 04. 2018. zahtev PU Beograd, da nam dostavi policijski izveštaj (službenu belešku) o navedenom događaju.¹²

Uprava policije – Odeljenje za javni red i mir nam je 04. 05. 2018. dostavila policijski izveštaj o navedenom događaju. U njemu se navodi da će protiv lica koja su ometala i prekinula projekciju filma biti podnete prekršajne prijave, zbog izvršenja prekršaja iz čl. 8. st. 1 Zakona o javnom redu i miru (Neprikladno, drsko ili bezobzirno ponašanje).¹³

Pred prekršajnim sudom u Beogradu se trenutno vodi postupak protiv Vedrana Ćosića i više drugih pripadnika organizacije Zavetnici.

Napad tokom akcije u Beogradu 17. 06. 2016.

Dana 17. 06. 2016. u Beogradu, na Trgu Republike, održana je akcija „Pamtimo žene silovane u ratu“, u organizaciji Žena u crnom, a povodom obeležavanja Međunarodnog dana borbe protiv seksualnog nasilja u sukobima. Tom prilikom je više lica, od kojih su neki pripadnici desničarske organizacije „Zavetnici“ i koji su od ranije poznati po napadima na aktiviste Žena u crnom, pretnjama i uvredama ometala skup. Jedan od napadača je prilazio svim učesnicama i učesnicima skupa i iz blizine ih pojedinačno fotografisao. Među napadačima je bio i Nemanja Ristić, koji je već osuđivan za najteža krivična dela (između ostalog i ubistvo) i protiv koga su podnošene brojne krivične prijave za ugrožavanje bezbednosti. Tokom skupa, napadači su ispred aktivista i aktivistkinja postavili venac, na kome je pisalo „pokoј vam duši“. Policija koja je obezbeđivala skup, nije reagovala na ove postupke.¹⁴

Krivična prijava protiv Nemanje Ristića i više drugih N. N. lica, za krivična dela ugrožavanja sigurnosti i sprečavanja i ometanje javnog skupa je podneta 24. 06. 2016. Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu.

9 <http://rs.n1info.com/a375670/Vesti/Policija-izbacila-Zavetnike.html>

10 Izjava T. P. od 30. 03. 2018.

11 Prekršajna prijava od 13. 04. 2018.

12 Zahtev za pristup informaciji od javnog značaja od 13. 04. 2018.

13 Odeljenje za javni red i mir - Dopis od 04. 05. 2018.

14 Beleška o protestu od 17. 06. 2016.

Prvom osnovnom tužilaštvu u Beogradu smo za skoro 30 meseci od kada je podneta krivična prijava, poslali više dopisa sa zahtevom da nas obaveste o preduzetim radnjama povodom ove krivične prijave. Nikada nismo dobili odgovor.

04. 12. 2018. smo ovom tužilaštvu uputili Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja¹⁵, kojim smo tražili da nas obaveste o odluci i preduzetim radnjama po krivičnoj prijavi.

Prvo osnovno tužilaštvo nas je Dopisom od 20. 12. 2018.¹⁶, obavestilo da je odbilo naš zahtev, sa obrazloženjem da tražene informacije, ne predstavljaju informacije od javnog značaja.

Postupak povodom pritužbe na rad policije, vezano za skup "Pamtimo – 26 godina od početka rata u BiH", 06. 04. 2018.

Povodom događaja na skupu "Pamtimo – 26 godina od početka rata u BiH", održanog 06. 04. 2018. , o kome je detaljno bilo reči u Dosijeju 11, Žene u crnom su podnele pritužbu na rad policije.

U okviru postupka imali smo razgovore sa predstavnicima jedinica MUP koje su postupale na predmetnom događaju. Prilikom razgovora sa policijskim službenicima Uprave za javni red i mir predložen nam je njihov stav da su njihovi pripadnici postupali u skladu sa zakonom. Kako su naveli: "nije bilo nikakvog narušavanja javnog reda i mira, niti fizičkog kontakta, kao ni narušavanja zakona o javnom okupljanju".¹⁷ U razgovoru sa policijskim službenicima Policijske brigade, takođe nam je predložen njihov stav da naša pritužba na njihov rad nema osnova. Pripadnici Policijske brigade su u svojim izjavama koje su nam dostavljene, tvrdili: "da je Spasić putem megafona iznosio stavove svog udruženja", "da tokom skupa nije bilo vređanja, niti verbalnog ugrožavanja".¹⁸ Žene u crnom kao podnosioci ove pritužbe su ostale pri stavovima iznetim u pritužbi. Nakon izjašnjenja policijskih službenika, po zakonskoj proceduri postupak se seli pred komisiju MUP-a, koja treba da odluči o pritužbi.

Pritužba je podnešena 20. 04. 2018., a iako je Zakonom o policiji¹⁹, u članu 235. , predviđeno da postupak po pritužbi može maksimalno trajati 60 dana, u momentu pisanja ovog Dosijea postupak, 6 meseci nakon isteka zakonskog roka, još uvek nije okončan.

Žene u crnom su 04. 12. 2018. uputile dopis Ministarstvu unutrašnjih poslova – Sektoru unutrašnje kontrole²⁰, koji je nadležan za postupanje, sa zahtevom da nas obaveste o ishodu pritužbe. U momentu pisanja ovog dosijea, nismo dobili nikakav odgovor.

15 Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja od 04. 12. 2018.

16 Dopis Osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu od 20. 12. 2018.

17 Uprava za javni red i mir – Zapisnik o razmatranju pritužbe od 30. 05. 2018.

18 Policijska brigada - Zapisnik o razmatranju pritužbe od 30. 05. 2018.

19 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_policiji.html

20 Dopis od 04. 12. 2018.

Politički i društveni kontekst

U periodu na koji se odnosi ovaj Dosije nastavljeni su svi trendovi na koje smo ukazivali u prethodnom periodu, erozija institucija i vladavine prava, pritisci na opozicione političke stranke, nevladine organizacije i svakog koi ma kritički stav prema vlastima, eskaliranje nacionalističke retorike, negiranje ratnih zločina i promocija ratnih zločinaca.

Kao što smo već kontatovali u prethodnim dosijeima, Srbija se može smatrati autoritarnom državom.

Ovaj period je obeležio i početak građanskih protesta protiv vlasti.

Nepostojanje uslova za slobodne izbore

Autokratski režim na čelu sa Aleksandrom Vučićem, kroz skoro potpunu kontrolu nad medijima, kao i zloupotrebama državnih resursa, u potpunosti je obesmislio izbore, kao izraz slobodne volje građana. U sadašnjim uslovima, gotovo je nemoguće očekivati da vlast bude smenjena na izborima.

U decembru su održani izbori u četiri opštine. Vlast je kao i na prethodnim izborima, primenila istu strategiju. Putem usmeravanja svih mogućih stranačkih resursa na ove četiri male opštine, zloupotrebama državnih resursa u svrhe kampanje, direktnim pritiscima na glasače, kao i na opozicione kandidate i kandidatkinje, izborni process je obesmišljen.²¹ Rezultati ovih izbora najbolje govore o njihovoj nelegalnosti. Vladajuća koalicija je na njima osvojila između 70 i 84% glasova.²²

U novembru je u Kruševcu, prilikom dolaska na promociju svoje stranke, pretučen opozicioni političar.²³ Ovaj napad je bio okidač, da već nezadovoljni građani i građanke izađu na masovne proteste. Ovi protesti se od 08. 12. 2018. održavaju svake subote i za cilj imaju zaustavljanje nasilja i stvaranje uslova za slobodne izbore.²⁴

Medijski teror

Vlast teži potpunoj kontroli medija. Ova kontrola se vrši na dva načina. Prvi način je direktno upravljanje medijima, oni predstavljaju udarnu pesnicu vlasti za obračun sa protivnicima i platformu za vođenje besramnih kampanja protiv svih koji su kritični prema vlasti. U ovu grupu medija spadaju sve vodeće televizije i dnevne novine. Drugi način kontrole se postiže širenjem straha, deo medija koji su na ovaj način pod kontrolom, ne učestvuje direktno u propagandi vlasti, ali se iz straha, ne usuđuje da objavljuje bilo kakve kritike na račun vlasti. U Srbiji postoji pet televizija sa nacionalnom pokrivenošću, od kojih su tri pod direktnom kontrolom vlasti. Preostale dve su donedavno bile u vlasništvu grčke kompanije. Ove dve televizije spadaju u onu grupu medija koje vlast kontroliše putem straha. U novembru je ove dve televizije, za iznos od 180 miliona evra, kupila osoba bliska vlastima, te je sada svih pet televizija sa nacionalnom pokrivenošću pod direktnom kontrolom vlasti. O beskrupuloznosti vlasti govori činjenica, da je novi "vlasnik", novac za kupovinu ove dve televizije, dobio prodajući svoju kompaniju, inače manjeg kablovskog operatera, i to samo nekoliko dana pre kupovine televizija. Kupac te kompanije je Telekom Srbija, kompanija u vlasništvu države. Cena od 200 miliona evra je po procenama stručnjaka, višestruko veća od realne. Ovo je samo još jedan u nizu dokaza, kako vlasti zloupotrebljavaju državne resurse, za lične interese.²⁵

21 <http://rs.n1info.com/Vesti/a444666/CRTA-Izbore-u-Lucanima-obelezile-nepravilnosti-i-pritisci.html>

22 <http://rs.n1info.com/Vesti/a444490/Lokalni-izbori-u-Lucanima-Kladovu-Doljevcu-i-Kuli.html>

23 <http://rs.n1info.com/Vesti/a438333/Borko-Stefanovic-napadnut-u-Krusevcu.html>

24 <http://rs.n1info.com/Vesti/a448146/Protest-1-od-5-miliona-u-Beogradu.html>

25 <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1641164>

Negiranje ratnih zločina i promocija ratnih zločinaca

Najjednostavnije rečeno, Srbija je zemlja u kojoj su osuđeni ratni zločinci heroji. Ovo se može ilustrirati na dva primera. U oktobru je Ministarstvo odbrane objavilo knjige osuđenih ratnih zločinaca Nebojše Pavkovića i Ljubiše Lazarevića. U ovim knjigama oni negiraju zločine, koji su počinjeni nad civilnim stanovništvom na Kosovu. Na promociji ove knjige bio je prisutan i ministar odbrane.²⁶ U novembru, osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću, odgovornom između ostalog i za genocid u Srebrenici, omogućeno je da se putem telefona uživo uključi u program jedne od najgledanijih televizija, inače pod direktnom kontrolom vlasti. Da stvar bude još bizarnija, u pitanju je bila emisija zabavnog karaktera, čiji je naziv "Dobro jutro Srbijo", a u vreme Mladićevog uključenja, jedan od gostiju u studiju je bio i takođe osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj.²⁷

Kosovo

Situacija na Kosovu, dvadeset godina nakon rata i deset godina nakon proglašenja nezavisnosti je relativno stabilna. Incidenti sa etničkom pozadinom se dešavaju, ali ređe i manjeg su obima.

Najveći problemi Kosova su, kao i u Srbiji i drugim zemljama regiona, ekonomija, kriminal i korupcija. Uprkos tome vlasti Srbije i Kosova vešto kreiraju atmosferu u kojoj se veštački dižu tenzije, a pitanje Kosova se stavlja u prvi plan, kako bi se skrenuo fokus sa suštinskih problema sa kojima se suočavaju građanke i građani Srbije i Kosova.

Kao ilustraciju atmosfere koju kreira vlast preko svojih medija, navodimo podatke istraživanja koje su sproveli novinari portala Raskrikavanje. Analizom naslovnih strana tri dnevne novine Informer, Alo i Srpski telegraf, koje predstavljaju udarnu medijsku pesnicu režima, utvrđeno je da su samo na naslovnim stranama, objavili preko 730 lažnih vesti. Među ovim lažnim vestima, čak 265 se odnosi na najavu oružanih sukoba sa susednim zemljama. Matrica je uvek ista, susedne zemlje se spremaju da napadnu Srbe ili izazovu incidente i provokacije. Suvišno je reći da se ni jedna od ovih "pouzdanih" najava nije obistinila.²⁸

Dodatni problem predstavlja činjenica da opozicione partije uglavnom nasedaju na ovu igru vlasti i sami u fokus svoje politike stavljaju Kosovo.

Izostanak reakcija međunarodne zajednice

Međunarodna zajednica, a pre svega Evropska Unija ne reaguju na katastrofalno stanje demokratije i ljudskih prava u Srbiji. Evropska Unija kroz proces pristupanja i pristupne pregovore, ima veliki prostor za uticaj na vlasti u Srbiji, ali ga ne koristi. Sasvim suprotno, osim formalnih i praznih floskula o "potrebi za daljim unapređenjem demokratije i vladavine prava", zvaničnici Evropske Unije otvoreno pružaju podršku autokratskom režimu Aleksandra Vučića.

Uzimajući u obzir kakve politike se trenutno vode u državama članicama, od otvoreno rasističke agende, do ukidanja radnih prava, pod lažnim izgovorom "povećanja konkurentnosti", a zapravo u ostvarenju jedinog cilja neoliberalizma – maksimizacije profita vlasnika kapitala, jasno je da se Vučićeva Srbija uklapa u te nove standarde Evropske Unije.

26 <http://www.mod.gov.rs/lat/13197/promocija-ratnog-dnevnika-general-pavkovic-na-sajmu-knjiga-13197>

27 <http://rs.n1info.com/Vesti/a436318/Ratko-Mladic-iz-Haga-u-jutarnjem-programu-Hepi-televizije.html>

28 <https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=346&fbclid=IwAR3VAK-xf5tWBAUpTqHbqu2in-dzUjkXC9LNbucHHCNSCse8c4UVGGsVRZ4>

Izbeglice/Migranti

I u Srbiji je stanje nepromenjeno, u kampovima se nalazi oko 4000 osoba, od kojih je oko 3000 onih koji su više od dve godine u njima, uglavnom porodice sa decom. I pored ogromnih količina novca koji Srbija dobija iz evropskih fondova za izbeglice/migrante (preko 100 miliona evra od 2015. godine) nema nikakvih rezultata u pogledu integracije, iako bar „na papiru“ postoje brojni programi za integraciju. Iako su u Srbiji proveli više od dve godine, a veliki deo njih naučio i jezik, usled nedostatka bilo kakve pomoći od strane države Srbije, izbeglice/migranti gube nadu i odlučuju se na neizvesnost nastavka puta preko Balkanske rute. Republika Srbija nije pokazala nikakvu volju da bar delu izbeglica/migranata ponudi mogućnost da trajno oстане u Srbiji. Može se reći da vlasti Srbije čine sve da obeshrabre izbeglice/migrante da razmišljaju o svojoj budućnosti u Srbiji.

Trenutno na ulicama Beograda nema većeg broja izbeglica/migranata, najveći broj se nalazi u kampovima. I pored toga što ima mesta u kampovima, česte su situacije da Komesarijat i policija na razne načine onemogućavaju izbeglice/migrante da budu primljeni u neki od kampova. Dešava se da iako se nalaze u Beogradu, oni se upućuju u kampove na jugu Srbije koji su 300km od Beograda, i pored činjenice da ima slobodnih mesta u kampovima u okolini Beograda.

Zaključak

Iz svega navedenog možemo zaključiti da se stanje u Srbiji pogoršava i ulazi u fazu još veće represije. Verbalno nasilje i medijski teror prema neistomišljenicima vlasti su u potpunosti normalizovani i postali su deo javnog diskursa. Ono što zabrinjava je da se trenutno nalazimo u fazi normalizacije fizičkog nasilja. U slučaju Žena u crnom, ova normalizacija se već desila, ali se sada ona širi društvom, gde god postoje neki kritički glasovi.

Uzimajući u obzir posledice razorne propagande vlasti, čiji je jedan od najbitnijih segmenata širenje nacionalizma i podizanje etničkih tenzija, i koje se ogledaju u kreiranju konfliktne atmosfere, možemo zaključiti da sve ove okolnosti, posebno pogađaju aktivistkinje i aktiviste Žena u crnom i drugih srodnih grupa i organizacija, koje se zalažu za mir i odgovornost za zločine i bore protiv nacionalizma.

*Mirko Medenica
Beograd, 14. 01. 2019.*